

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Építészmérnöki Kar – Urbanisztika Tanszék

A Kazinczy utca metszetei, rétegei

készítette: **Odry Szilvia, Takács Gyula**
konzulens: Benkő Melinda PhD, egyetemi docens, tanszékvezető

Tudományos Diákköri Konferencia, Városépítészet szekció

A dolgozat bemutatását a TÁMOP - 4.2.2.B-10/1--2010-0009 "Új tehetséggondozó programok és kutatások a Műegyetem tudományos műhelyeiben" című program támogatta

Budapest

2012

Tartalomjegyzék

Inspiráció.....	3
Kazinczy utca	7
Objektív megjegyzés	9
Utca alaprajz.....	10
Utca égrajz.....	11
Utca nézetrajz	15
Utca zoom 2012.....	16
Utca metszetek	27
Tanulság	43
Felhasznált szakirodalom.....	44

Inspiráció...

2012 - ben Budapest legkozmodopolitább helye a VII. kerületi Kazinczy utca.

„Mindenkit mástól kap el a nagyvárosi gépszíj. Van, aki a kulturális- és shopping-kínálatnak örül, más már egy mozgólépcső látványától is elalél, és szerencsére jó sokan vagyunk, akik a hajnali négykor összefüggő taxisor közt dülöngélve cikázó vidám emberektől érzik, hogy igen, ezért érdemes nem a vidéki levegőt szívni.” – így fogalmazott egy barátom a Kazinczy utcai éjszakában.

A dolgozat a Kazinczy utca bemutatására vállalkozik 2012 őszén. Egyfajta helyzetkép, objektív és szubjektív ismeretek rögzítése építészhallgatóként. Az utca teljessége nem adható át, hiszen minden pillanatban és minden nézőpontban mást mutat. Elemzési módszerünk ezért sokfajta megközelítést alkalmaz, melyek segítségével összeállhat, természetesen mindenben kicsit másképp, a Kazinczy utca. Történetiség, a negyed és a házak története, adatai stabil kezdetet adnak, majd a városforma, az utca alaprajza és „égrajza” jelenik meg, a házakból összeáll a kétoldali utcakép, illetve az utca metszetek és a térérzethez, használathoz kötődő érzések egészítik ki a képet.

A negyed kialakulása...

A Kazinczy utca Budapest jelenleg Belső-Erzsébetvárosnak nevezett negyedének egyik legfontosabb vonala. Az idő lenyomata, így történetéről és magáról a negyedről is számos könyv és tanulmány készült, mi most nem hasonló írására vállalkozunk, de kezdetként nem hagyható figyelmen kívül a történet.

Belső – Erzsébetváros hagyatéka egy tucat könyvet töltött meg és még nagyobb számú, hozzá értő történészt, építészt, szociológust - és még sorolhatnánk - ihletet meg. Azonban, egy utca történetében meghatározó az őt körülölelő környezet (VII. kerület, Belső – Erzsébetváros) megismertetése.

Pest, Belső – Erzsébetváros, az úgynevezett zsidó negyed - a Várnegyed és a Belváros mellett - a főváros legrégebbi és legértékesebb építészeti-kulturális együttese, mely sok tekintetben különbözik Budapest más városrészeitől, és Európa nagyvárosainak zsidó negyedei között is egyedülálló. A különlegesség egyik oka az, hogy a vallásban létrejött éles szakadás, mely két, illetve három pártra szakította a magyar zsidóságot, egy negyedben (túlzóan), „utcánként váltják egymást”. Ezek az irányzatok: a neológia, az ortodoxia, illetve e kettő között a *status quo ante*.

A fejlődés a negyedben a XVIII. századtól egészen 1945-ig folyamatos volt, ezért található meg ezen a kis helyen a klasszicista, a historizáló és a szecessziós Pest épületállománya. A XVIII. században, a városnak ez a része, a mai Károly körút - Andrássy út - Nagykörút - Rákóczi út által határolt terület még teljesen beépítetlen volt. A középkorban kialakult, fallal körülvett város egyre szűkösebb lett. A városból emiatt kiszorult kereskedők és iparosok – akik egyébként Lipótvárosban, Ferencvárosban és a Rózsadombon is letelepedtek –, a nagyszámú zsidóság és a Belvárosból kitiltott, Balkánról jövők is itt éltek, és mivel a 19. században Erzsébetváros még Terézváros részeként kertvárosnak számított, építkezett itt a módosabb pesti polgárság is.

A kertnegyedet kezdetben csak keskeny dűlőutak tagolták. Keresztutcákat alakítottak ki a hosszanti dűlőutakon, a házhelyek jobb megközelítése érdekében. Így alakult ki a törtvonalú, mai Kazinczy utca, ami régen a Kereszt utca nevet viselte.

A XVIII. században spontán elkezdődött városfejlődés - az utca- és telekszerkezet kialakulása- közel száz évig tartott. A keskeny, törtvonalú utcák organikus hálózata, a gyakori eltolt vagy T alakú utcatalálkozások, változatos, vagy nagyon széles (Károly körút, Király utca) vagy rendkívül keskeny, nagy mélységű (Dob utca, Kazinczy utca) utcák a negyed utcahálózatát és telekszerkezetét ma is meghatározzák. A területre jellemző a lakóházak udvarán és földszintjén a kisebb gyár, üzem, műhely – a kultúra befolyása miatt is. Ezüst- és aranyműves műhelyek, kisüzemek sora települt a Holló- és Kazinczy utcába.

1838-1875 között, az árvíz után megsemmisült épületek helyére már városias, L és U alakú, valamint zártudvaros kialakítású, egy-, két- és háromemeletes házak épültek, zárt sorú beépítésben. A klasszicista, romantikus vagy korai historizáló polgárházak és bérházak az újonnan odaköltözött felsőbb osztály tulajdonát képezték, akik a kor legjelentősebb építőmestereivel építették otthonaikat.

A város 1786-ban adott először engedélyt a zsidók letelepedésére, ekkor még csak lakást bérelhettek, majd 1840-ben, a XXIX. törvény megjelenésével juthattak magántulajdonhoz.

„A zsidó életmód fenntartásához elengedhetetlen a közösségben élés: csak a zsidó közösség tudja megbízhatóan működtetni azt az infrastruktúrát, amely imahelyről, megfelelő

ellátásról-kóser, iskoláról, rituális fürdőről, betegek ápolásáról, temető fenntartásáról gondoskodik.”

Ez az a pont, ahol szükséges megemlíteni az átjáróként is szolgáló – a Király utca és a Károly körút sarkán álló - Orczy-házat, mely kezdetben bérelhető lakásokat nyújtott a zsidó lakosságnak, majd egy mikrometropolisszá (monumentális tömbbé) nőtte ki magát, két udvara között. Az épület évtizedekig a zsidó negyed centrumaként funkcionált, mely, mint egy kikötő, biztos megálló volt a városba érkező, egzisztenciát teremteni szándékozó vidéki zsidók számára is. Imatermek, zsinagóga, rituális fürdők, kóser éttermek és egy kávéház is otthonául szolgált.

Az átjáróházak kialakulása a külső ember számára egy beláthatatlan, szövevényes hálóként jelent meg, de a „bent lakó” számára a zavartalanabb, gyorsabb közlekedést biztosította a mindennapi életben. A kereskedelmi élet bővítését szolgálták, a zavartalanabb eljutást a zsinagógákhoz (Dohány utcai – 1859, Ludwig Förster; Rumbach Sebestyén utcai – 1872, Otto Wagner; Orczy – házi zsinagóga; Kazinczy utcai – 1913, Löffler Sándor és Béla).

A városegysítés és a millennium időszaka (1873 – 1896) nagyszabású városrendezést eredményezett és egyben elindította az akkor még klasszicista város átépítését egy eklektikus nagyvárossá. Az addig egységes Terézváros két részre szakadt. A Király utcától északnyugatra fekvő rész továbbra is Terézváros maradt, de délkeletre Erzsébetvárosra keresztelődött.

Az újonnan nyitott utak mentén már három-, négyemeletes historizáló bérházak, bérpaloták épültek. Új középületek, illetve a negyedben ma is működő iskolák többsége akkortájt épült. A XIX. század végétől az építetők többsége gazdag zsidó kereskedő, orvos, ügyvéd volt, akik otthonaikat a kor legnevesebb építészeivel terveztetik és építtetik.

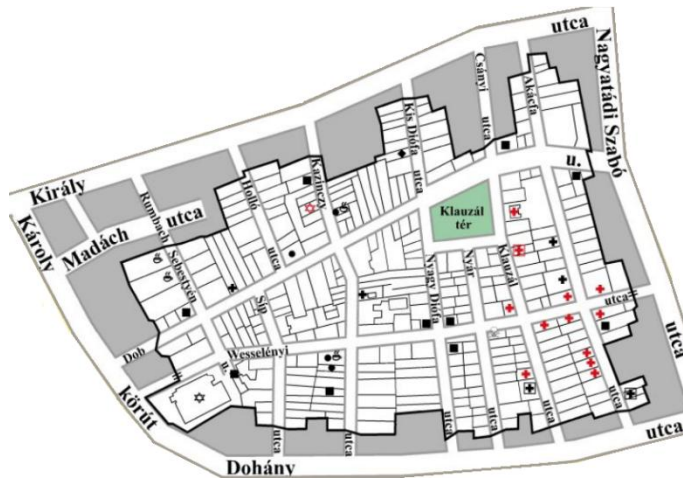
Az ortodox zsidó közösség - végtelen hosszúnak tűnő idő után - végre átvehette a Kazinczy utcai zsinagógát (1913, Löffler Sándor és Löffler Béla). A Belső – Erzsébetvárosban több jelentős gyógyforrás is akadt, így felépülhetett a negyed büszkesége, a ma már nem álló Hungária fürdő és a hozzá kapcsolódó Continental Szálló.

A jelentős intézmények, melyek új, kulturális, építészeti és városszerkezeti képet hoztak és a velük párhuzamosan, a szecesszió jegyében felépült bérpaloták, bérházak, átjáróházak megjelenésével kialakult egy összetett, hangulatában különleges, értékes beépítés, amit ma is ismerünk (már ahol nem bontották el).

A századforduló után a harmincas éveket bontásokkal járó, városszerkezetet alakító építkezések törték meg. A modern megjelenésével (lásd. Bauhaus – nincs visszaköszönés a megelőző művészetek irányába) új építészeti felfogás bontakozott ki. A Madách sugárút építésének megkezdése, kisebb „III.Napóleoni” beavatkozás, csak itt nem sugárirányban romboltak. Mégis, a Madách – házak, a Madách tér és a Madách út torzó, látványos beavatkozás eredménye, erőszakos várostervezés. A jelentős területet elfoglaló, modern városépítési és bérházépítési elveket követő építészeti együttessel ugyanakkor létrejött a városnegyed, sőt az egész főváros egyik legmodernebb beépítésű része.

Első áldozata 1937-ben az Orczy ház lett, majd a holokauszt idején, 1944-ben a Király és Dohány utca. Valamint a Rumbach Sebestyén és Akácfa utcák által határolt területet egzsakt módon körbefalazták, elszeparálták a külső környezetétől, így jött létre a valós gettó a negyedben.

A terület fizikai körbezárása 11 nap alatt történt, többségében a zártudvaros, keretes beépítés kapcsán egymáshoz támaszkodó hátsó, vagy oldalhatáron álló tűzfalak, összenyíló udvarok esetén pedig a meglévőkerítések felhasználásával hozták létre. A területet 1945-ben szabadították fel.

Nagy gettó 1944-45-ben

A három évszázados városfejlődés eredményeként, a többszörös átalakulás után, 1990-ben, egy még mindig különleges, értékes városrészt örököltünk, mely egy XVIII. századi organikus utca –, és térszövetet mutat, ahol még mindig él a klasszicista Pest.

2002 óta, a régi pesti zsidó negyed (Rumbach Sebestyén utca – Király utca – Csányi utca – Klauzál tér – Klauzál utca – Dohány utca) - a világörökség területeként védett Andrássy út védőzónájaként - (elméletben) UNESCO védelem alatt áll.

Kazinczy utca...

...azért izgalmas, mert a progresszív, liberális szellemiségű környezetnek (beleértve a lakókat is) köszönhetően színes, mozgalmas és magába foglal minden építészeti stílust.

A házak az 1740-es években a Dob vagy a Király utca menti dűlőutakra épültek fel. Az első házakat a Dohány utcára nyíló zsákutcából lehetett megközelíteni. Tíz évvel később újabb épületek épültek, ami lehetővé tette a zsákutca meghosszabbítását, így elérhette a szomszédos párhuzamos utcát, a Dob utcát. Ennek következtében a zsákutca elvesztette jellegét, és az akkori Terézváros első keresztutcájának kialakulásához vezetett, Kreutz, azaz Kereszt néven.

Az 1760-as években a telkek parcellázása továbbfolytatódott, s mintegy 14 telek alakult ki a Dob és a Király utca között. Ez a Neuegasse (Új utca), ami 1765-től a Kiskereszt utca megszületését eredményezte. Az eddigi Kereszt utca pedig a Nagykereszt nevet vette fel. A Kiskereszt és Nagykereszt utcát 1879-től Kazinczy utcának keresztelték el, mely a Rákóczi úttól a Király utcáig vezet.

A telkek eltérő formája, mérete, szélességi és mélységi viszonyai miatt még az egykorú lakóházak is különbözőek (lásd: Kazinczy utca 51. – Kazinczy utca 55.). Sok a tágas udvar és a néha igen mély telkek miatt a két-, háromudvaros felnyitás, a hegyes- vagy tompaszögű telek.

Tompaszögű telek

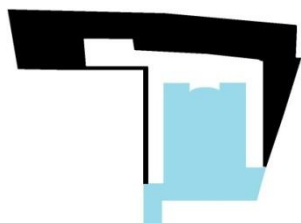

Sokudvaros felnyitás

A korai házaknál gyakori a kert (Kazinczy utca 41.), a historizáló házaknál a lodzsás, olaszos megoldás, a késői historizáló és szecessziós épületeknél az alápincézett udvar, a földszinti üzleteket erősítő mezzaninszint, és elmaradhatatlanok a műtermek (Kazinczy utca 51.).

Az utcán belül számtalan funkció megtalálható volt (zsinagógával egybeépített lakóház, fürdők, kóser élelmiszer gyártó üzemek, rézüzemek.)

"E helyen állt Schneider József kártyafestő műhelye. Itt készült a Magyar Kártya 1836-ban, amely Tell Vilmos szabadságharcainak felfedezésével a játékos kedvű honpolgárok nemzeti öntudatát élesztgetve, azóta is kézről-kézre adják. Állította a Magyar Kártyások nevében Pató Pál Párt és a Magyar Talon Alapítvány a millicentenárium évében". (Kazinczy utca 55.)

Zsinagógával egybeépített lakóház

Üzemi épülettel egybeépült lakóház

Zsinagógával egybeépült lakóháznak két variációja:

- a tradicionális, ahol az utca felé „falat” alkotó lakóház mögé elrejtve áll az udvaron a zsinagóga
- modern, ahol, mint a Kazinczy utcában is, a zsinagóga nincs elrejtve, a zsinagóga és a ház más-más utcára néz, átjáróház köti őket össze.

A rituális fürdő igénye létrehozta a lakóházzal egybeépült fürdőket (Kazinczy utca 16.).

A beépítés zárt sorú, egyértelműen elkülönül egymástól a köz- és magánterület, az épületek 2 arcúak - habár egy-egy épület több funkcióval, ha bírt, így a többarcúság elsődlegesebb megfogalmazás – a külső reprezentatív és a belső magán – intim homlokzat elkülönül. A zárt sorú beépítés velejárója, hogy térfal jön létre a külső és belső állapotok között.

A többnyire egy-, két-, és háromemeletes házak szintszámuk, a tágasabb udvarok és kertek, az emberibb arányok, a szűk utcában váratlanul megjelenő fények, a napsütés és a levegő szabadabb áramlása miatt is egy közvetlenebb környezetet teremtettek („Az utca egyszerűen csak élhető, életteli teli”). Jól használható, nagy belmagasságú, boltozatos pincéjű és elegáns földszinti terekkel rendelkező, az utcai fronton nagyterű, reprezentatív lakások épültek. Az udvar vagy kert felé nyíló lakások pedig napfényesek, csendesek, kisvárosias nyugalmat biztosítottak.

Tévedés, hogy a kortárs építészet kötelező jelleggel megölné a negyed hangulatát. Nem azért, mert látható, hogy a korai, 20. századi kortárs építészet sem ölte meg a negyed akkori hangulatát - ezért lehet színes -, hanem mert épp a mai építészet képes úgy illeszkedni egy régi képbe, hogy nem adja fel saját aktualitását sem (pont a művészi emlékek védelmének újkeletű igénye miatt).

A város szövetének megőrzése legyen az első szempont az új beépítéseknél - az átlag budapestinek sokkal értékesebb egy egészséges új ház, mint egy számára irreleváns történelemmel bíró rom.

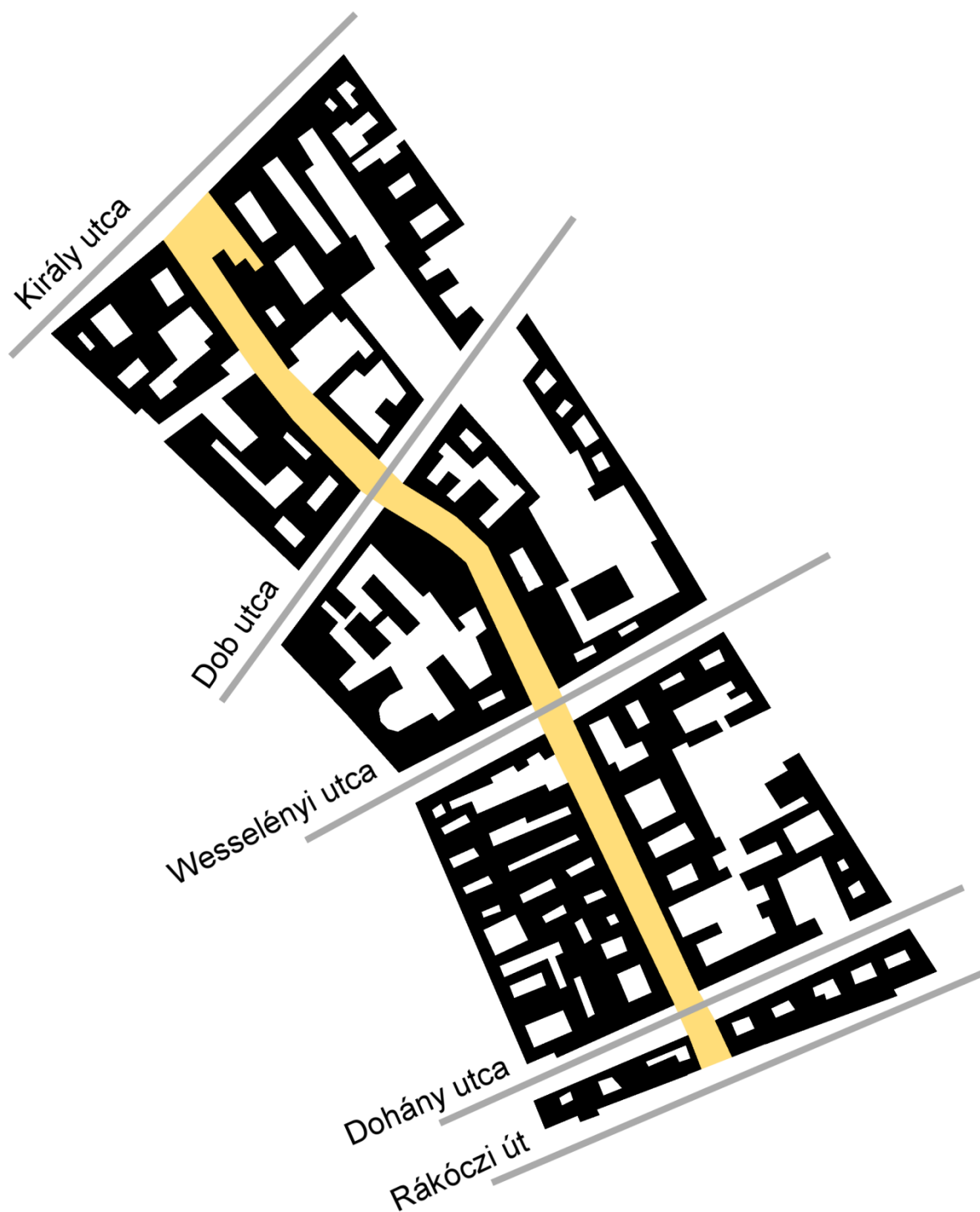
Objektív megjegyzés...

Kulcskérdésnek tekinthető az esztétikai értékrendbeli különbségeket. Azokat a (vallás lényegéhez képest) külsőségeket, amelyeket a neológok "szépnek", mert „modernnek” és „európainak” tartottak, és ezért esetleg eltekintettek apróbb lehetséges ellenvetésektől is, azt az ortodoxia - amely nem vette át a XIX. század ízlésvilágát - idegennek érezte. Ami idegen, az veszélyes, az bálványimádás, ez a Biblia egyik alapvető üzenete. Ezért életbe léptette azokat a régi mechanizmusokat, amelyek a bibliai kor és a késő ókor óta megakadályozták, hogy a zsidó közösség veszélyesen hasonuljon a nem-zsidó környezetéhez, átvegye a külső mintákat akár csak külsőségekben is.

A főváros zsidóságának sokszínűsége a két világháború között is megmaradt. Neológok és ortodoxok egyaránt éltek Budapesten, bár az előbbiek lényegesen többen. Több tízezer keresztény vallású, illetve több tízezer - később a zsidótörvények hatálya alá eső - zsidó lakosa is volt a fővárosnak (1941-ben 37.931). A legfelsőbb politikai körökkel is jó kapcsolatokat ápoló, dúsgazdag, nagyiparos családok Andrássy úti és rózsadombi fényűző villái, az Újlipótvárosban élő, szellemi szabadfoglalkozású elit tágas polgárlakásai, a kistisztviselők, kisiparosok, kiskereskedők erzsébetvárosi, körfolyosós házakban meghúzódó szerény hajlékai, és a Külső-Józsefvárosban élő piacosok lepusztult szobái jelezték, hogy Budapest hányféle otthont nyújt hányféle zsidónak.

"Budapest most leginkább egy karácsonyfához hasonlít, amire lapáttal szórják rá a díszeket - és ez a karácsonyfa majd egy szép napon hanyatt esik" - Zoboki Gábor

Utca alaprajz...

Utca égrajz...

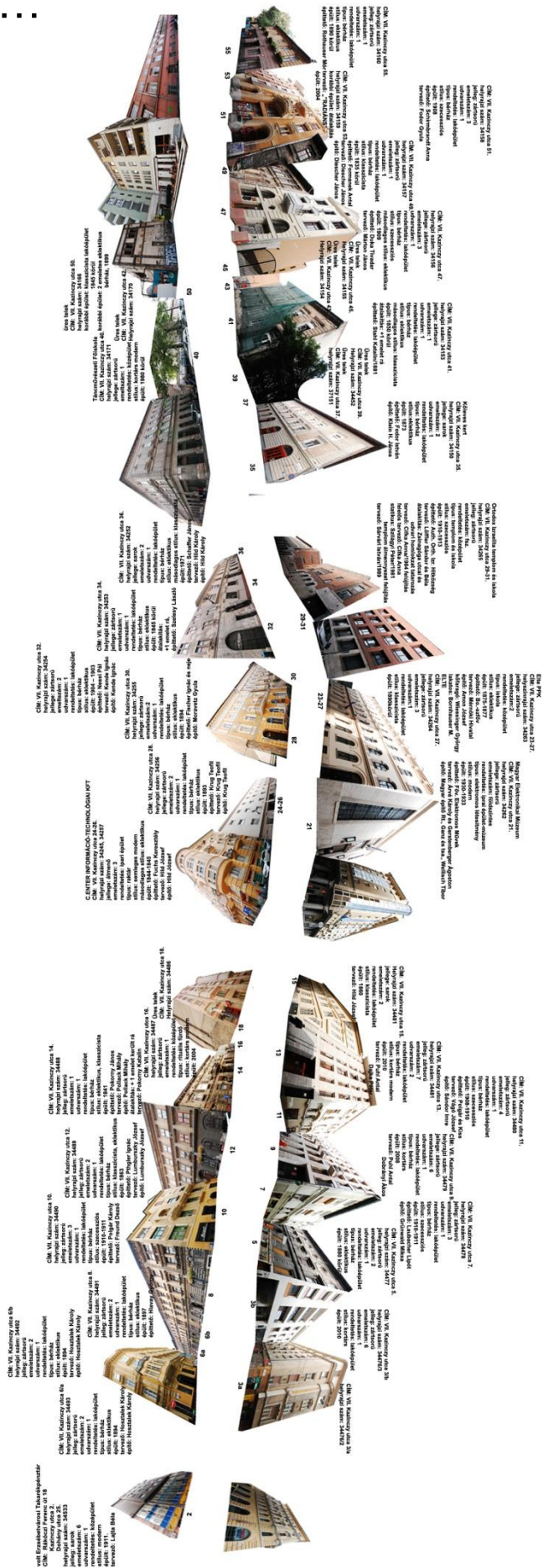

Utca nézetrajz...

Utca zoom 2012...

Kazinczy utca 5.

„A jó öreg hármashatárhegyi Rekettyés hamarosan nyit a Kazinczy utcában a Szimpla Kerttel szemben. Csapolt sör, füstölt csülök, kenyérlángos, zene-bona, 6 órai tea.” - Harang D.J. :-)

Vagyonos családra utal a bérház kialakításának és anyaghasználatának magas színvonala. A kétoldalt páros ablakokkal tagolt, 2+5+2 tengelyes, palota jellegű homlokzatot reneszánsz elemek díszítik.

A boltozat alatti sávban a családi címer sokszorosán ismétlődik, a padlóburkolatban a belépőt *Salve* felirat fogadja, a család kezdőbetűje tér vissza többször. Az épületen a terrazzoburkolat meghatározó jellegű.

1945. előtt zsidók és nem zsidók egyaránt, az első udvarban. az utcai négy- és háromszobás lakásokban a tehetősebbek : katatiszt, tőzsdés... Az alagsori helyiségekben iparosok dolgoztak. A nyomdák gyakorisága a zsidó negyed egyik jellegzetességének számított. A Kazinczy utca az arany- és ezüstművesekről volt híres.

A Walser család egykori bérháza 2005 óta műemlék.

Kazinczy utca 7.

„Máskor írjátok ki ide vagy a honlapra ha zárva vagytok légyseti! Az egy dolog hogy rátok voltunk ma készölve hogy eszünk egy istenit, mert mondjuk ezt bepótoltuk a "Nagyparázspan" – Sz.H. (facebook)

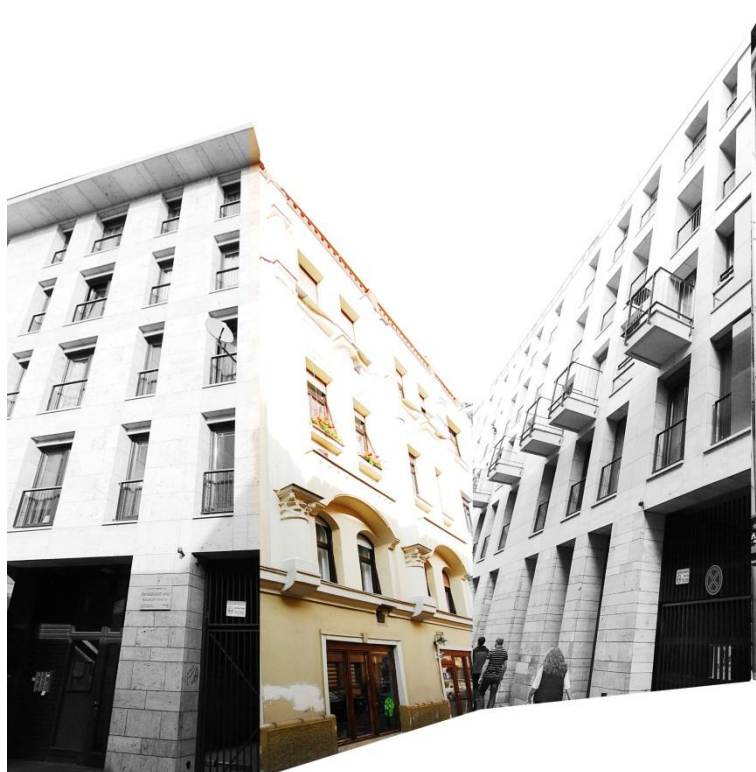
1910-ben egy háromemeletes, kétudvaros szecessziós bérházépült, a tetőtérben, a függönyíves oromzatban műteremmel.

Az épület a hét méter széles utcában tekintélyesnek hat. 2+3+2 tengelyes homlokzat középső zárterkéllyes tagolt, finom, geometrikus díszítése helyenként art decora vált. A bejárat lépcsőzetesen szűkül befelé, a kapu faragott, népies. A hatalmas, süllyesztett, keramitburkolatú első udvar a teljes felületen felnyíló oldalú lépcsőházzal modern hatású.

A ház földszintjén 1949-ig porcelánbolt működött. A bérház homlokzatát 2005-ben kőporos dörzsölt vakolattal újították fel.

Kazinczy utca 11.

„Persze nem volt nehéz becsábulnom, mint textillel szórakozót, a színes foltok hívtak be. Kiderült, a hely egy kedves-lelkes felszolgálót is rejt az izgalmas ruhákon és hangulatos csücsülő részén túl. Kora este lévén nem voltak épp sokan, mégis a színek és fények ott tartottak két forró teára...” - B.B.

A Kazinczy utcában álló csatlakozó épületek homlokzati kialakításának vizsgálatakor szembeötlő, hogy klasszikus "lyukhomlokzat" mintájára készültek. Ezeket az arányokat próbáltuk átvenni a tervezett épületnél is. A viszonylag homogén lyuk-fal arálynak a szomszédos épületeken vakolatarchitektúrával adtak függőleges hangsúlyokat. A tervezett homlokzaton a vertikálisit a párjával összefogott keskenyebb és szélesebb ablaksávok adják. A mellvéd nélküli, padlósíkgig menő ablakok nemcsak azt biztosítják, hogy a belső térbe több fény jut, hanem a bent tartózkodónak a szabadságérzetét is növelik. A földszint, a hagyományoknak megfelelően magasabb, a bejáratot két szint összefogásával hangsúlyoztuk. Az ötödik emeleten, ahonnan jó kilátás is nyílik, végig üvegfalat terveztünk, mely – a visszahúzás mellett – vizuálisan is csökkenti az épület magasságát.

Az udvari szárnyaknál (keleti és nyugati) a lakások előtt tetőteraszok vannak. Ennek többszörös funkciója van: részint csökken az belső udvar magassága részben pedig ezeknek nagy használati értéke is van.

Kazinczy utca 14.

„My first bear in Budapest! Szimpla - a place to be!!!!” – G.K.(facebook)

Szimpla-kert, volt Héber-féle kályhagyár. Az újjáépítés során az árvíz idején elpusztult falusias ház helyén egy U alakú, 3+1+3 tengelyes földszintes ház 1841-ben már zárt sorúan épült, az emeletráépítés 1873-ban történt.

A keskeny és mély telken héttengelyes, egyemeletes, U alakú korai lakóház az emeletráépítéskor histortizáló homlokzatot kapott. A falpillérek közé fogott, széles, szegmensívű kapu és a kocsibehajtásra alkalmas, dngaboltozatos, falpilléres kapualj még az első, a klasszicista periódusból maradt meg.

2004 nyarán kihasználva az épület varázsát, izgalmas és érdekes építészeti tereit és a környék vonzerejét, az üres épületben és udvarán Szimpla Kert néven alternatív kávézó és szabadtéri mozi nyílt, mely sok fiatalat csábított és csábít ma is a városrészbe. A hely pillanatok alatt a negyed idegenforgalmi nevezetességévé vált.

Kazinczy utca 16.

„A rituális zsidó intézményei”

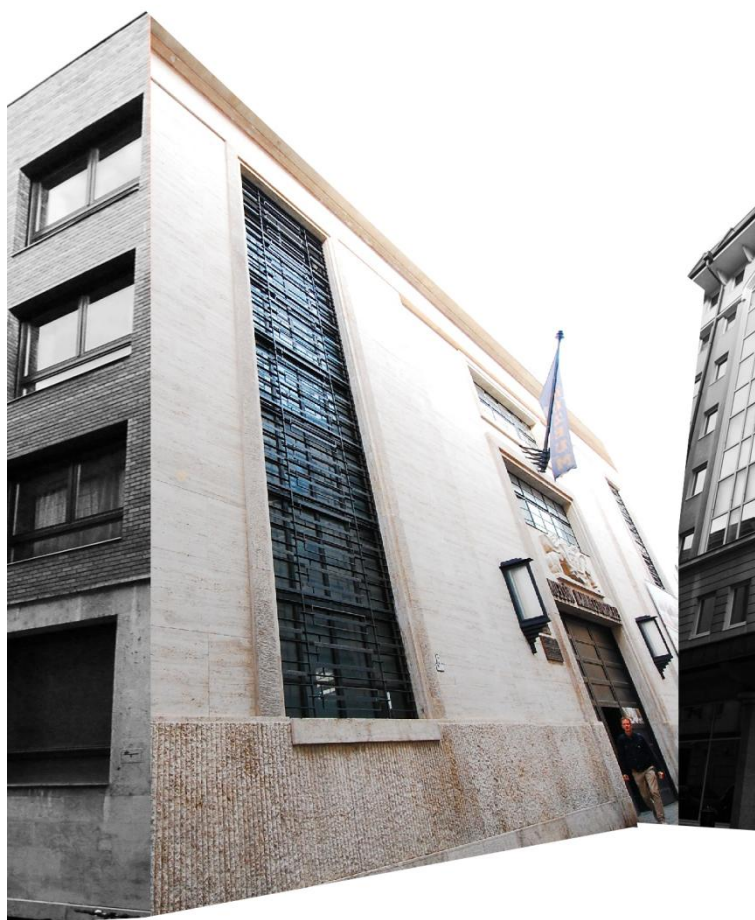
A Budapest Autonóm Hitközség vásárolta meg a telket, hogy fürdőt építsen. A zsidó vallás kötelezővé teszi a rituális fürdő használatát. A lelki és testi megtisztulást egyaránt szolgáló szertartás során csak természetes élővíz: forrás vagy esővíz használható. Kútfúrással kezdődött az építkezés, az esővizet gyűjtő edények a fürdőépület tetejére kerültek.

A fürdő 1+3+1 tengelyes, L alakú függőfolyosós lakóházon és egy hosszú, keskeny folyosón keresztül közelíthető meg. A lakó-és fürdőépület , valamint az őket összekötő folyosó hangultos udvart fog közre.

Az utcára merőlegesen állított, kétemeletes, lapos tetős fürdőépület női és férfi részleggel, két lépcsőházzal és a környező épületek fölé magasodó téglakéménnyel épült meg. Építészeti megfogalmazása meglepően modern – art deco jellegű.

Kazinczy utca 21.

„Az épület hasznosítására létrejött négytagú konzorcium a jövőben kiállításokkal, színházi előadásokkal, helytörténeti programokkal várja a látogatókat.” - építészfórum

A Kazinczy utca 21. szám alatt találjuk a Magyar Elektrotechnikai Múzeumot, mely az azonos nevű egyesület javaslatára alakult meg 1975-ben. A Múzeum fenntartását kezdetben a Budapesti Elektromos Művek vállalta. Közhasznú Társasággá történő alakulása után a villamos ipari vállalatok, valamint országos pályázati támogatások teszik lehetővé működését. A gyűjteményt egy korábbi 30/10 kV-os transzformátorállomásban helyezték el. A transzformátorállomást 1934-ben Arvé Károly és Gerstenberger Ágoston építészek tervezték Bauhaus-stílusban. A Múzeum mögött van annak az áramátalakító állomásnak a gépcsarnoka, ahonnan fél évszázadon át ellátták a Belvárost egyenárammal. A transzformátor és áramátalakító állomás együttesét 1987-ben műemlékké nyilvánította az Országos Műemléki Felügyelőség. A gyűjtemény 1982-ben emelkedett múzeumi rangra. Az egykori kapcsoló-termekből alakították ki az első és a második emeleten a kiállítótermeket.

Kazinczy utca 23.-27.

„nyitott universitas”

Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kárának (ELTE-PPK). Anyaghasználatában, tömegében és szerkesztésében illeszkedik az általános utcaképhez, de a közvetlen szomszédsággal eltérő hangulatot idéz.

Kazinczy utca 32.

„Hol is lakik most a maszorti péntek esténként?”

A rendkívül kis alapterületű, szintenként két kisméretű, komfortos lakással épült ház a zsinagóga közelségéből fakadóan megkülönböztetett helyzetű. Az L alakú épület jól illeszkedik az utca arányaihoz és a szomszédos épületek kisvárosias léptékéhez.

A teljes felületén finoman nűtolt, részben csúcsíves, részben egyenes , illetve félköríves záródású páros nyílásokkal tagolt, neoromantikus homlokzat. Az előtér és a lépcsőház oldalfalán díszítőfestés helyenként még összefüggő nyomai láthatók. A kapualj falán elhelyezett márványtábla a nemesfémipari munkások hős mártírjainak állít emléket, 1944-es ellenállásért.

Kazinczy utca 29.-31.

„תלמוד”

A zsidónegyed zsinagóga-háromszögének utolsóként felépült zsidó temploma. A Pesti Autonóm Ortodox Izraelita Hitközség modern, szecessziós épületének koncepciója mintegy a „Dohány” ellenében fogalmazódott meg, majd 1912-ben a Löffler testvérek tervei nyomán realizálódott az elképzelés. Az építészek egy komplex közösségi épületegyüttes tervezésére kaptak megbízást. A zsinagóga köré így székház, óvoda, talmudiskola, konyha és mészárszék is épült. A templomtér ékességei a Róth Miksa üvegművész által festett, mérműves ablakok. A zsinagógát a közelmúltban a magyar és magyar gyökerű amerikai, izraeli fiatalokból álló ortodox hitközség újíttotta fel.

Kazinczy utca 41.

„Mi lesz a kóser hentes házával?” - építészfórum

Lakóházzal egybeépült kóser kolbász- és szalámigyár, ami a tradicionális zsidó élet elengedhetetlen tartozéka. 5+1 tengelyes, U alakban épült kisvárosias lakóháznak az udvarán épült az üzem, amely 1914-2002-ig töltötte be az üzem szerepét.

A műhely, mely a régi pesti zsidó negyed zsinagógától független működő kóser húsüzemeként egyedül megmaradt, és közel kilencven éven keresztül, a háborút, a gettót és az államosítást túlélve működhetett, nem létezik többet.

Kazinczy utca 47.

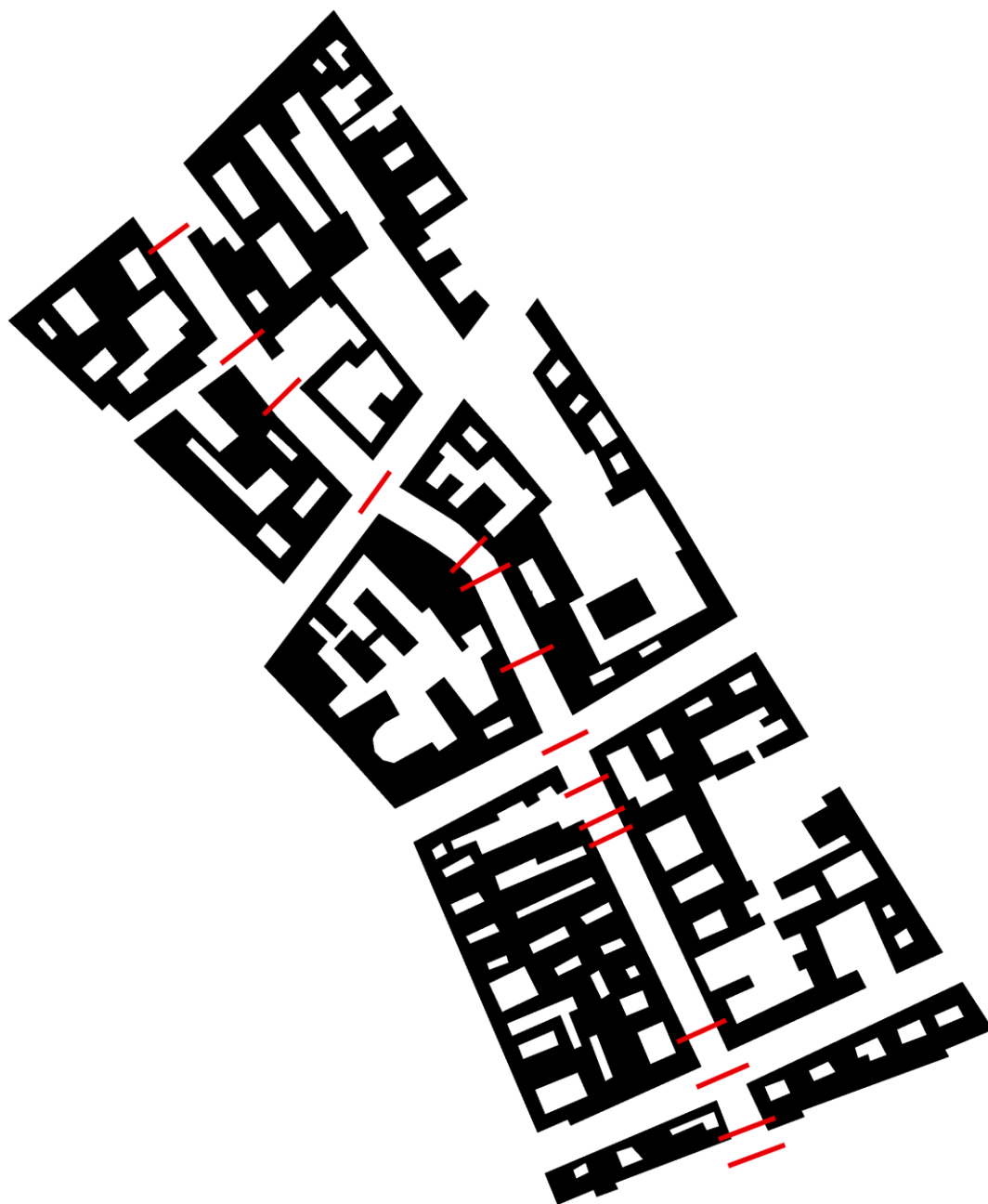
„MA ESTE Mika Tivadar Mulató ez egy nagyon különleges este lesz huszoniksz év után először játszunk együtt Mezővel (Mezősimán, DJ Mezoe / Tilos) én éjfélről leszek 1-2 órát és a táncosabbik végéről fogjuk meg az estét!!! Gyertek!!” – S.I. (facebook)

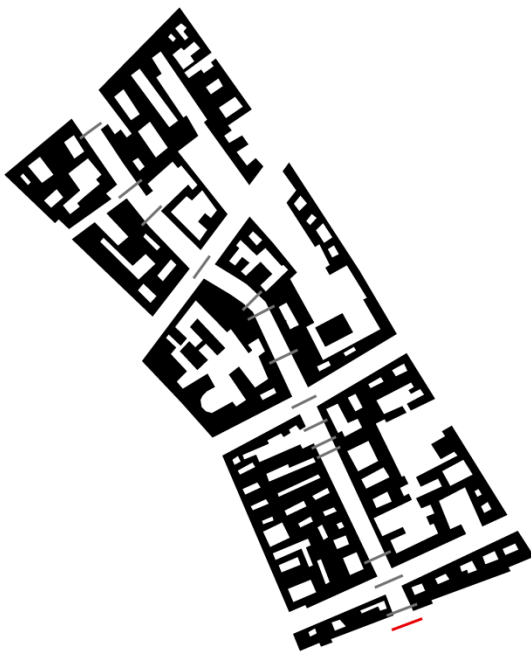
Kétemeletes, tetőtéri műteremmel épült szecessziós lakóház és gyár, műemlékké nyilvánítva. Keskeny telekre C alakban épült a lakóházi rész, függőfolyosó nélkül 2 lépcsőházzal. A házhoz oldalhatáron álló, a telek teljes hosszát kitöltő egyemeletes, téglaburkolatú gyárépület csatlakozik. Itt működött a tulajdonos cége, Mika Tivadar Rézárugyár Rt., esztergályos és fémcsiszoló műhely.

Háromtengelyes, függönyíves oromzattal záruló homlokzatot geometrikus és klasszicizáló motívumokkal díszítették. Az ablakok között kanelúrák pilaszterek futnak fölfelé, az első emeleti ablakok timpanonnal zárulnak. Az előtér geometrikus rajzolatú, áttetsző üvegajtóval nyílik az udvar felé. Az egyenes záródású mennyezet kanelúrázott felületű hajlattal csatlakozik az oldalhoz. A kapualj és az udvar keramitburkolata az üzemi funkciót szolgálta.

Utca metszetek...

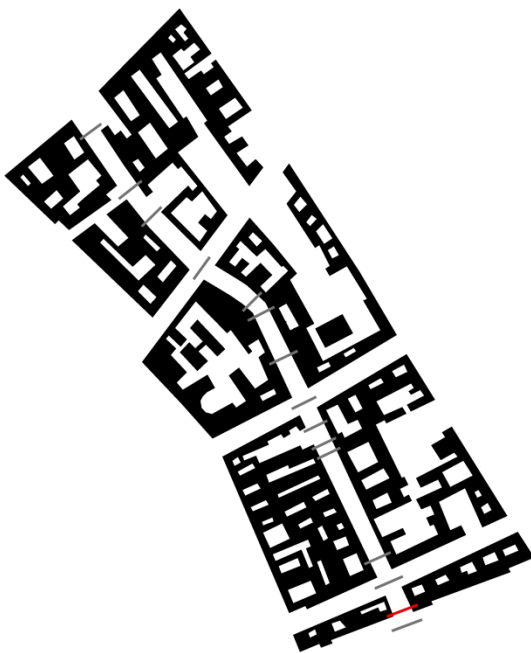
1. metszet

Néhány turista pokrócba csavarodva ül az egyik kávézó járda-teraszán, ahonnan gyönyörű kilátás nyílik a Rákóczi útra. Szinte karnyújtásnyira robognak az autók, a 7-es buszból kiáramló szénmonoxid a tüdőig hatol. A gépjárművek megrezegtetik a lábam alatt lévő aszfaltot.

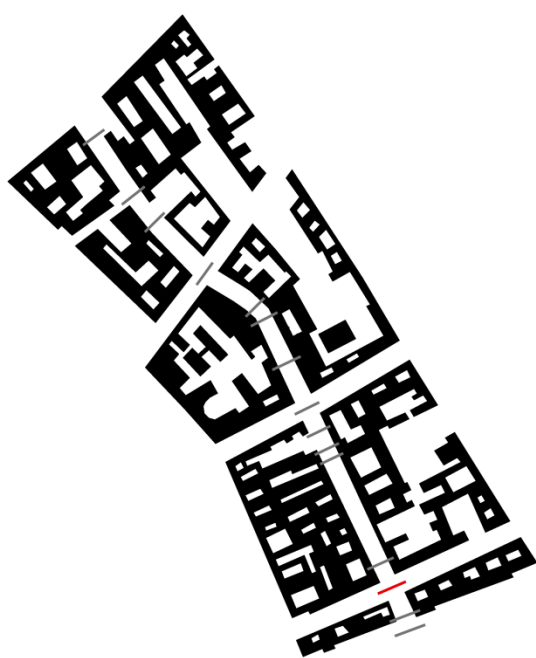
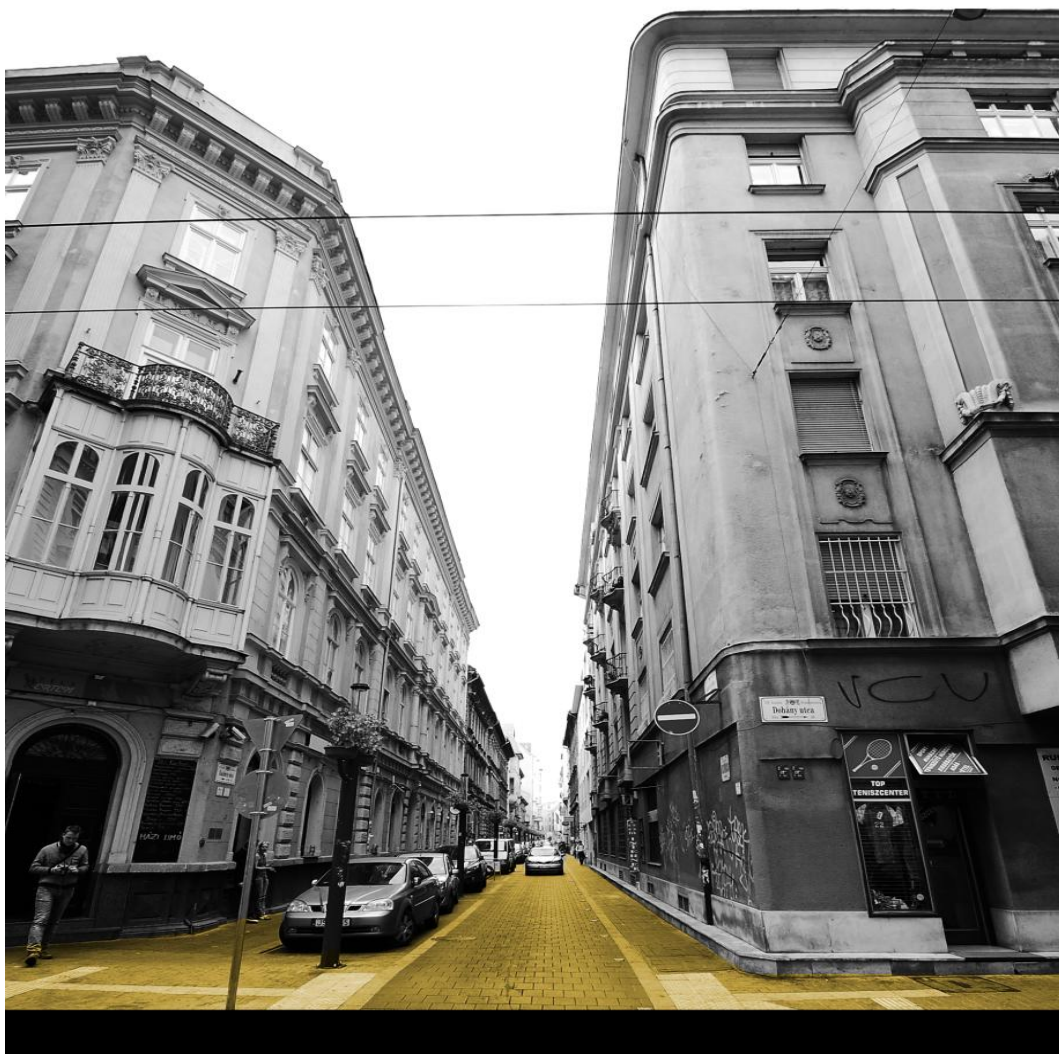
A Rákóczi járda üres. Az üzletek zárva, a kirakatokból szomorúan néznek a nyüzsgő utcára a porlepte árucikkek és rohadó zöldségek. Hosszasan sétálok, majd egyszer csak résnyire szétnyílik egy klasszicista palota és egy szocreál bérház közötti dilatációs hézag és egy kis utcában találom magam...

2. metszet

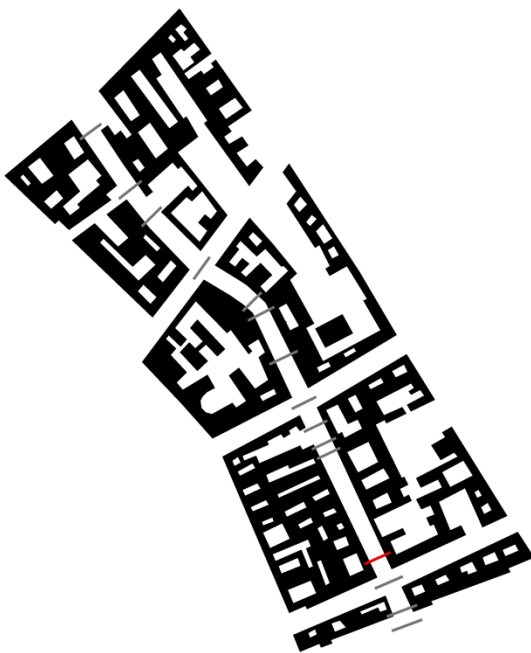
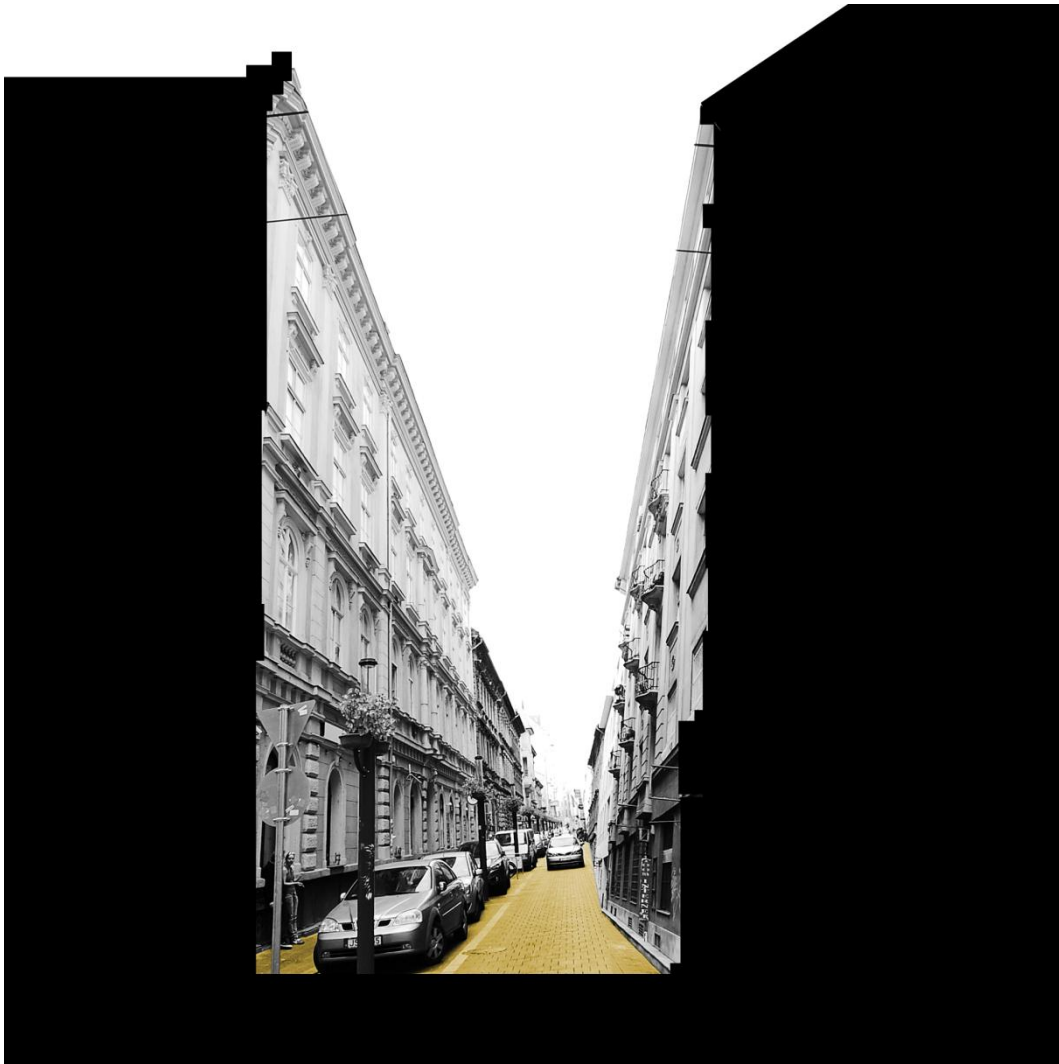
... A Kazinczy utca kapuját a Tesco Express és egy vasedény bolt szegélyezi. A tiltó tábla ellenére veszem a bátorságot és tovább haladok. A többszintes épületek ránehezednek a vállamra, egyetlen ajtó sem található az utcának ezen szakaszán...

3. metszet

... Néhány lépés után váratlanul egy kereszteződésben találom magam. Dohány utca. Egy piros trolibusz dőcög előttem, majd másodszor is a figyelmeztetve lettem, tilos tovább mennem...

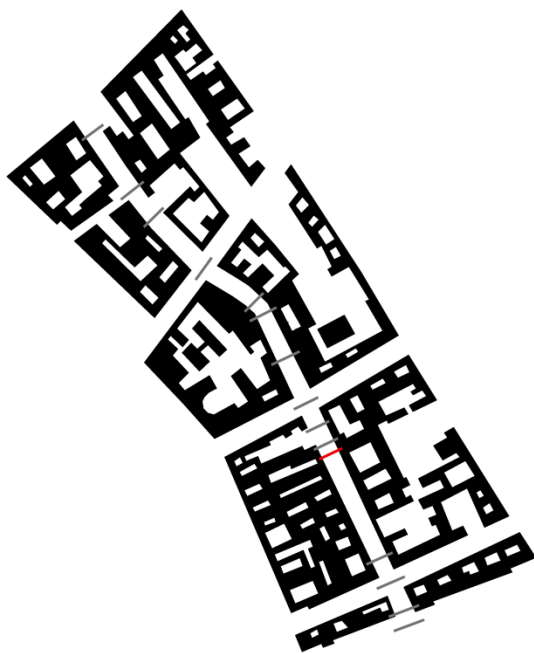
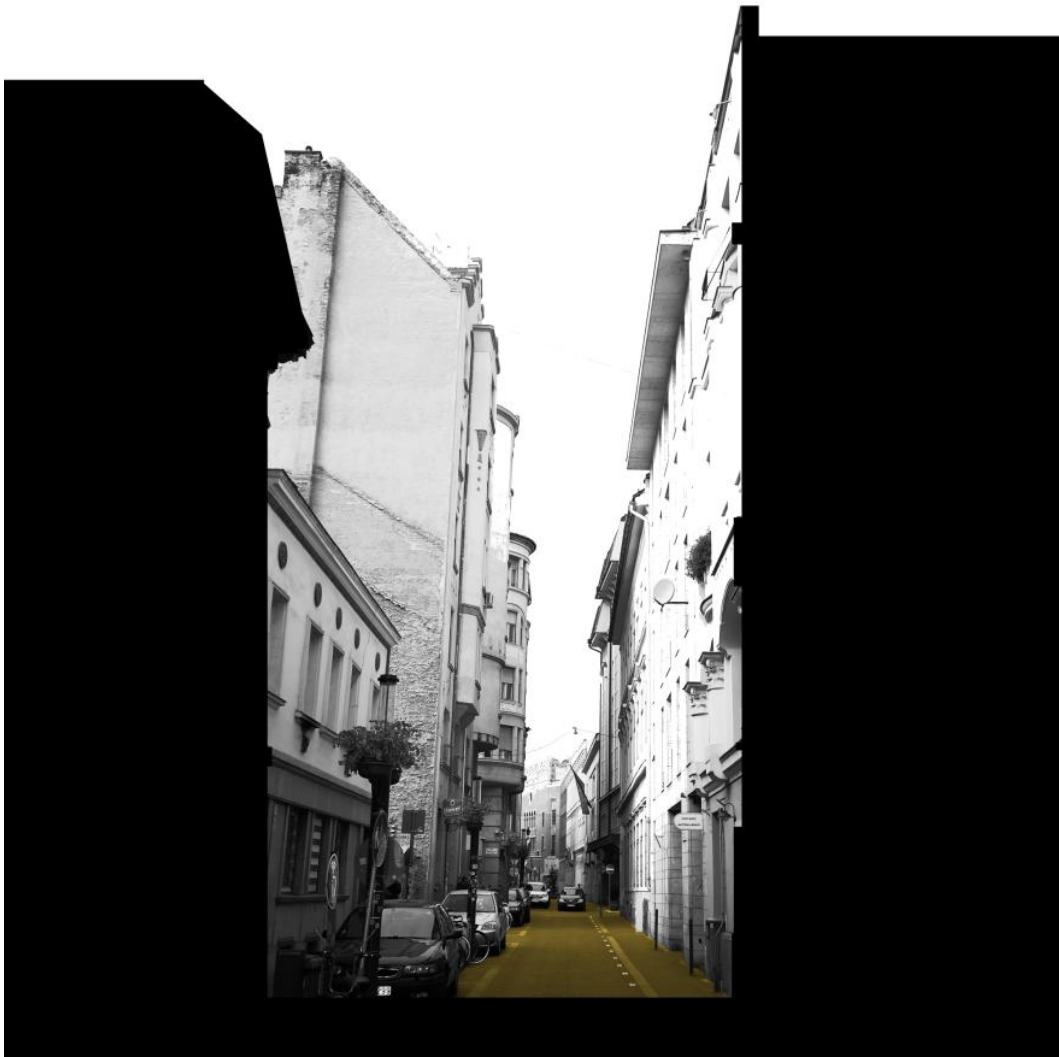
4. metszet

... Tovább mentem. A szűkösség érzése kicsit feloldódott. A körülöttem lévő házak alacsonyabbak és az utca egyik oldalán parkolnak csak gépjárművek. A járda és az út egy szintben van, burkolatuk ugyanaz a térkő. Villa formájú, henger alakú kandelláderek és szomjan halt cserepes növények.

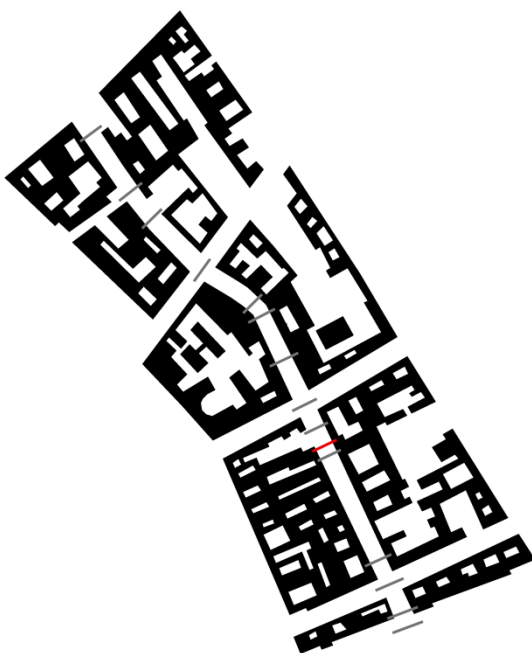
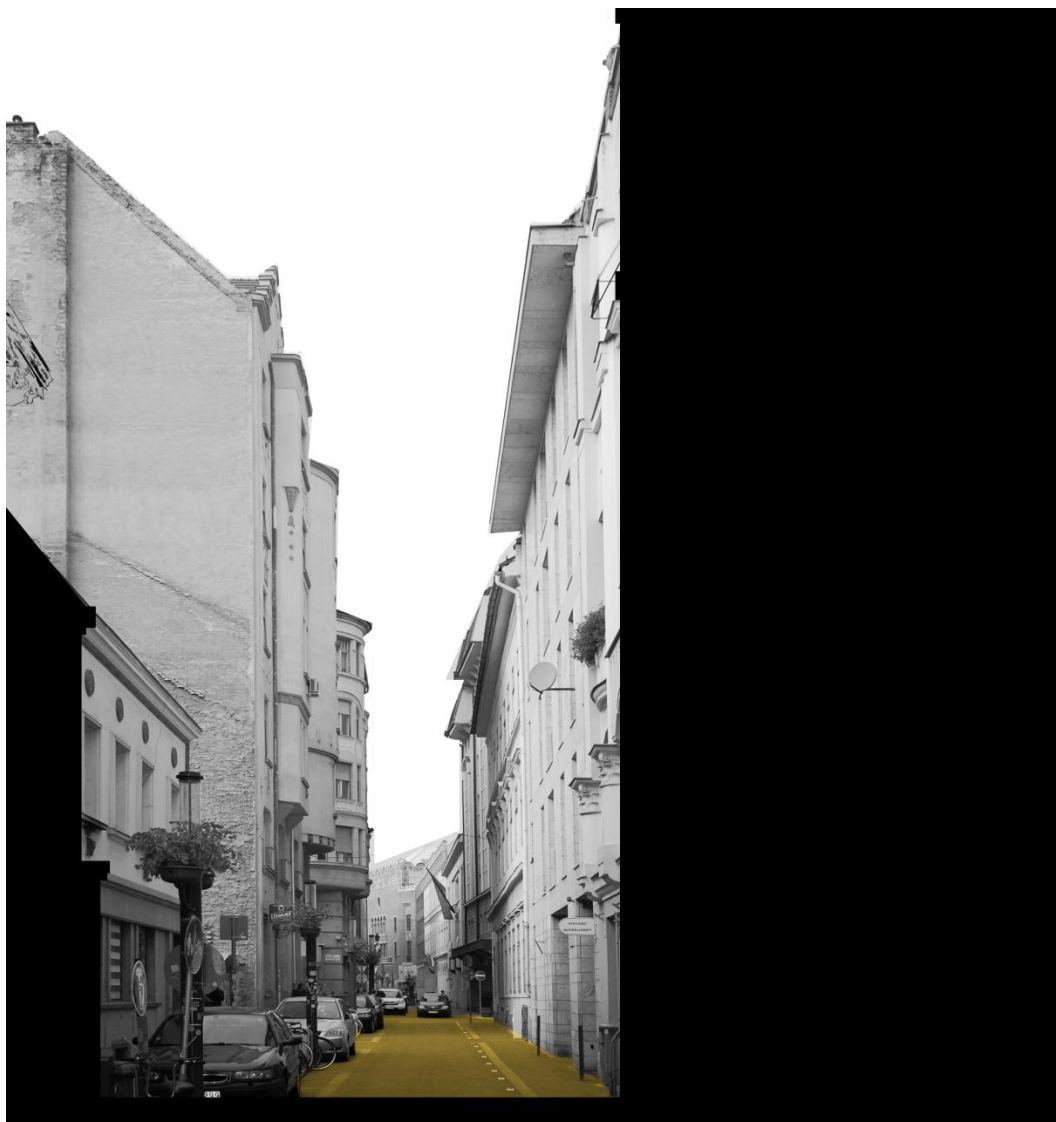
Az utcát határoló zárt soros beépítésű házak földszintjei megnyílnak. Omladozó bérházak, luxus apartmanok, éttermek, kávézók, mű-rom kocsmák, pubok, indiai és kínai gyorséttermek látszólag jól megférnek egymás mellett...

5. metszet

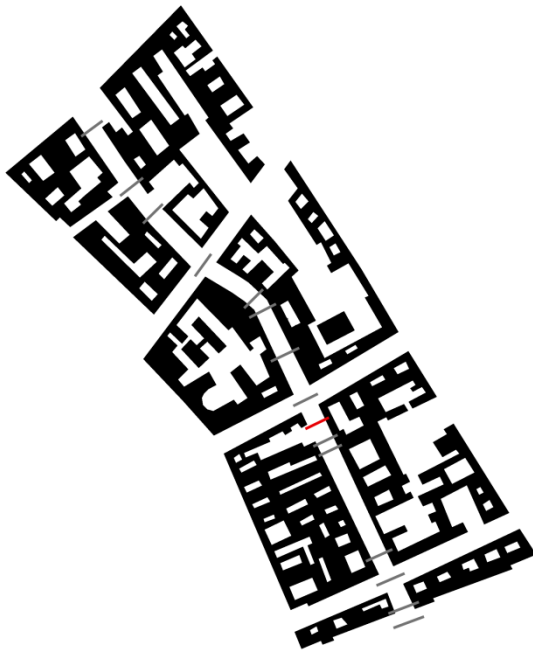
... Szimpla kert. Neve ismerősen cseng mindenki fülében. Egy omladozó, romos, már-már életveszélyes állapotban lévő ház. Egyszerű. Őszinte. Volt. Nem akart másnak látszani, mint ami valójában. Mára azonban az üzlet és a pénz teljesen új értelmet adott neki. Előtte bicikli tárolók, vele szemben egy új építésű ház. Minőségi anyagokkal burkolt falak, modern kaputelefon, távirányítású garázsajtó. Irigykedve nézi szemben lévő szomszédját, hisz őt senki nem keresi fel...

6. metszet

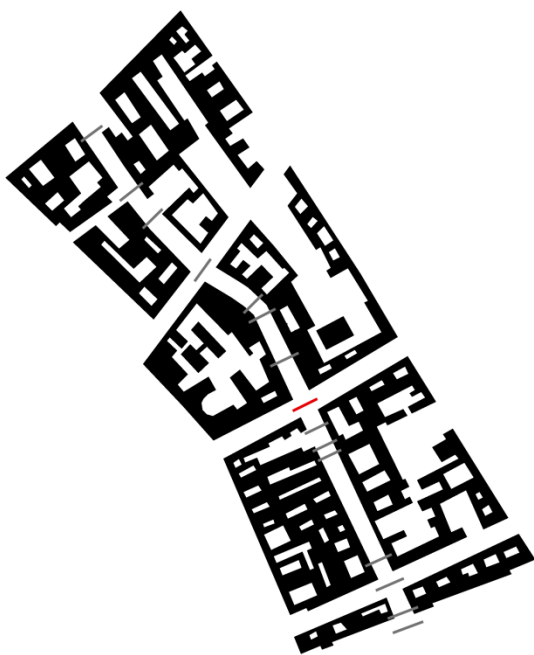
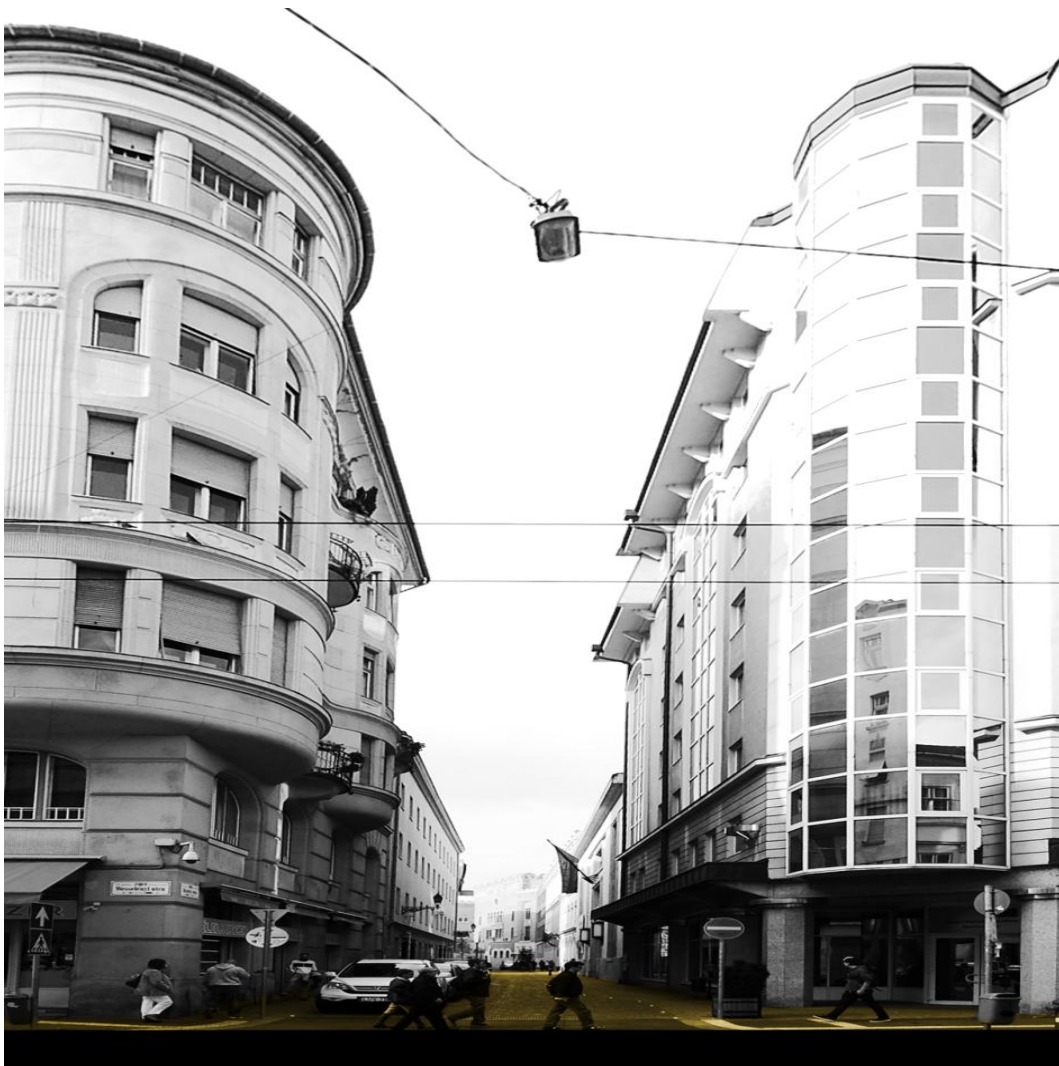
... Néhány lépéssel odébb egy hasonló tömegű, ugyanakkor teljesen más funkcióval, rétegekkel rendelkező ház: rituális fürdő. Érdekes kontraszt, szinte tapinthatóak az ellentétek...

7. metszet

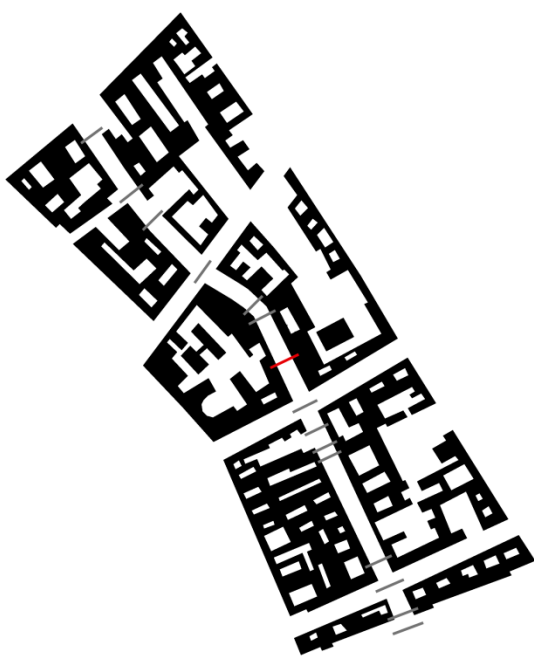
... Üres telek. Tele parkoló autókkal, úgy látszik nem érték be az utca meghódításával és uralmával. Itt is teret akarnak maguknak. A parkoló őr morcosan rám is szólta, amikor átléptem a kaput: „no photo mister! no photo!” Vettem az adást és visszaléptem a járdaszegélyre, onnan fotóztam...

8. metszet

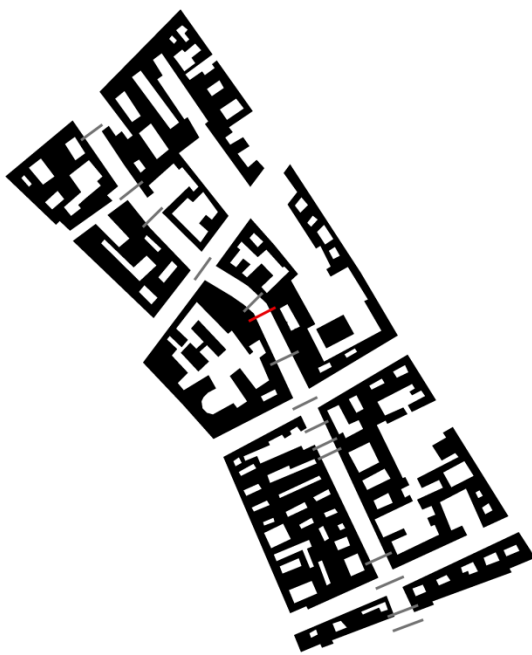
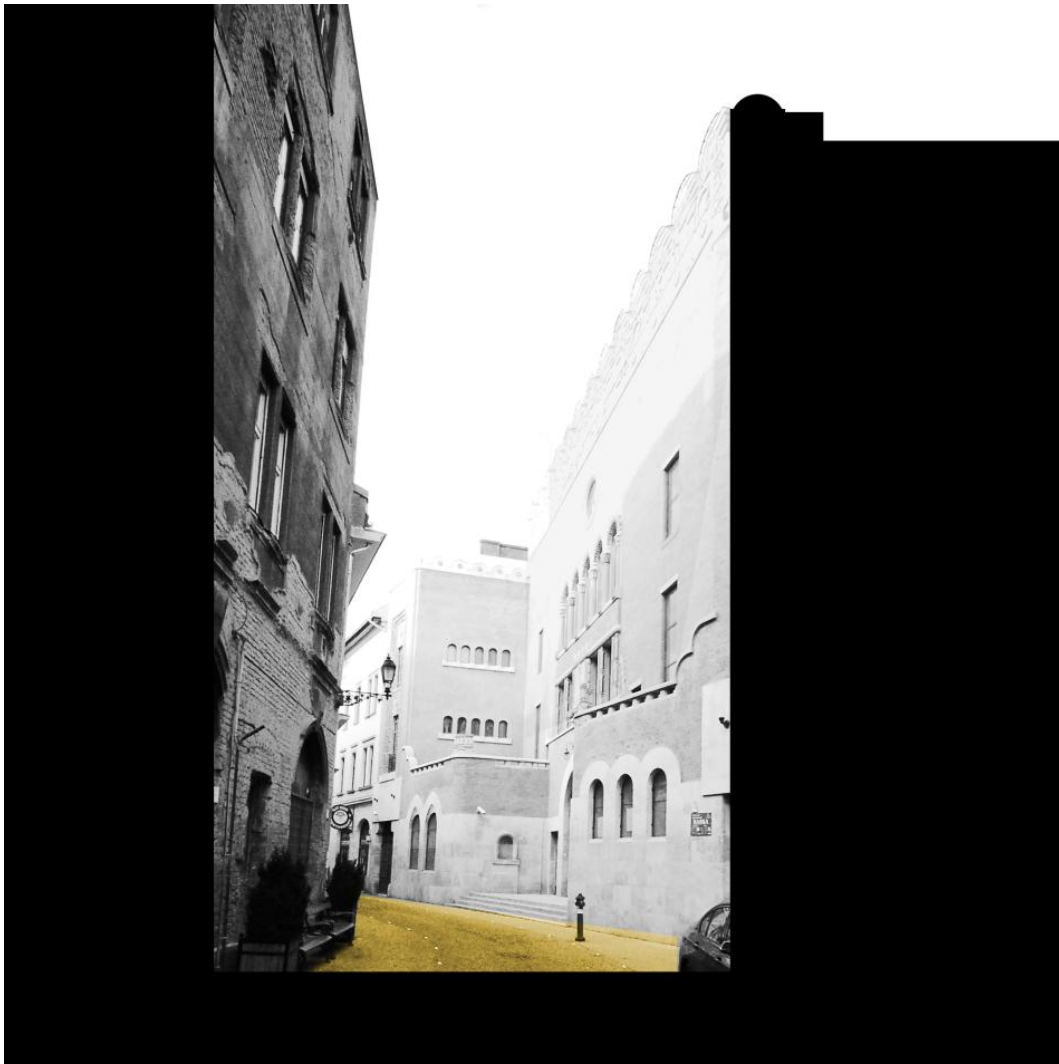
... Utamat ismét keresztezik. Ezúttal a Wesselényi utca. Két henger alakú bástya szegélyezi a következő kaput. Látom az utca végét, talán zsákutca, bár erre nem figyelmeztet egy közlekedési tábla sem, de az is lehet, hogy eltűnt. Ismét átvágok egy trolibusz vonalán, balra a Szabadság szobor ül egy kémény tetején, jobbra a végtelenbe összemetsződő pesti házak fura sora...

9. metszet

... Nyomasztóan szűk kapu ez.
Alul sötétség, a bástyák
megpróbálnak összenyomni.
Előttem fényárban úszó letisztult,
elegáns, markáns tömegek.
Talpam alatt érzem a változást,
kézzel rakott kockakövek...

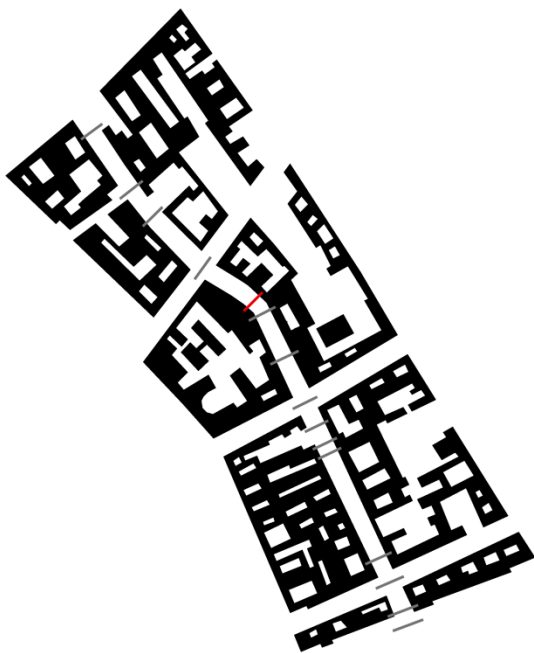
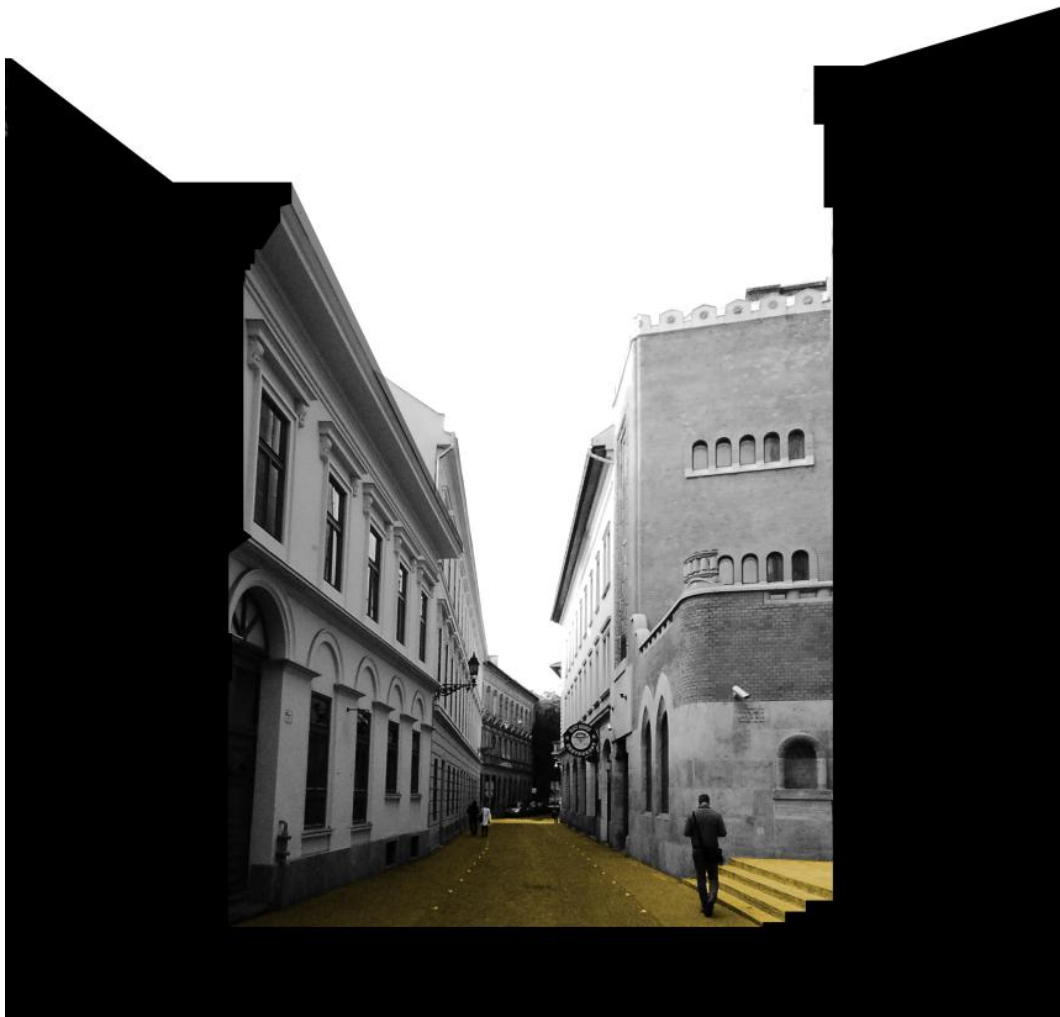
10. metszet

... A forgalom lecsendesült, nincsenek autógátak az utca két oldalán. A zsinagóga lépcsőzetesen magasodik az ég felé. Felső tömege követi az utca vonalát, az alsó viszont megtörik és egy új irányt jelöl ki. A ház lezárása félköríves, hibátlan geometriai rendszerben gazdagon díszített, attikafal. A legfelső rétegek hibátlanok, eltakarják az alatta lévő, romlott belsőt.

A zsinagógával szemben egy rétegeit takargatás nélkül feltáró ház. Látszódnak a téglából kirakott boltozatok, a megkövesedett habarcs, a csatorna belseje. A ház levetette a legkülső rétegeit, nincs takargatni valója.

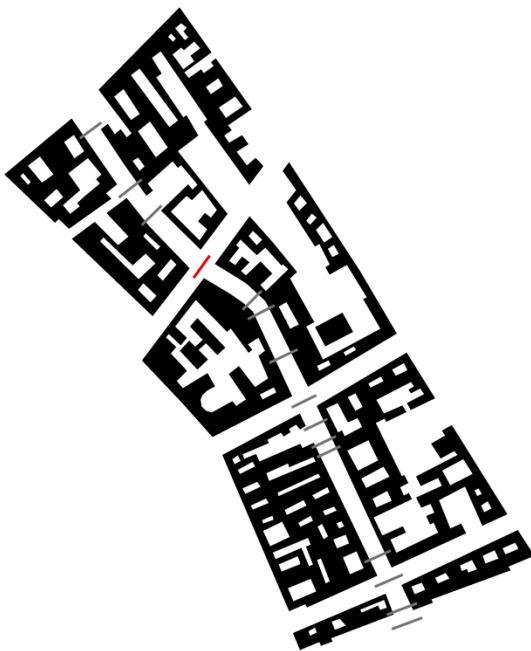
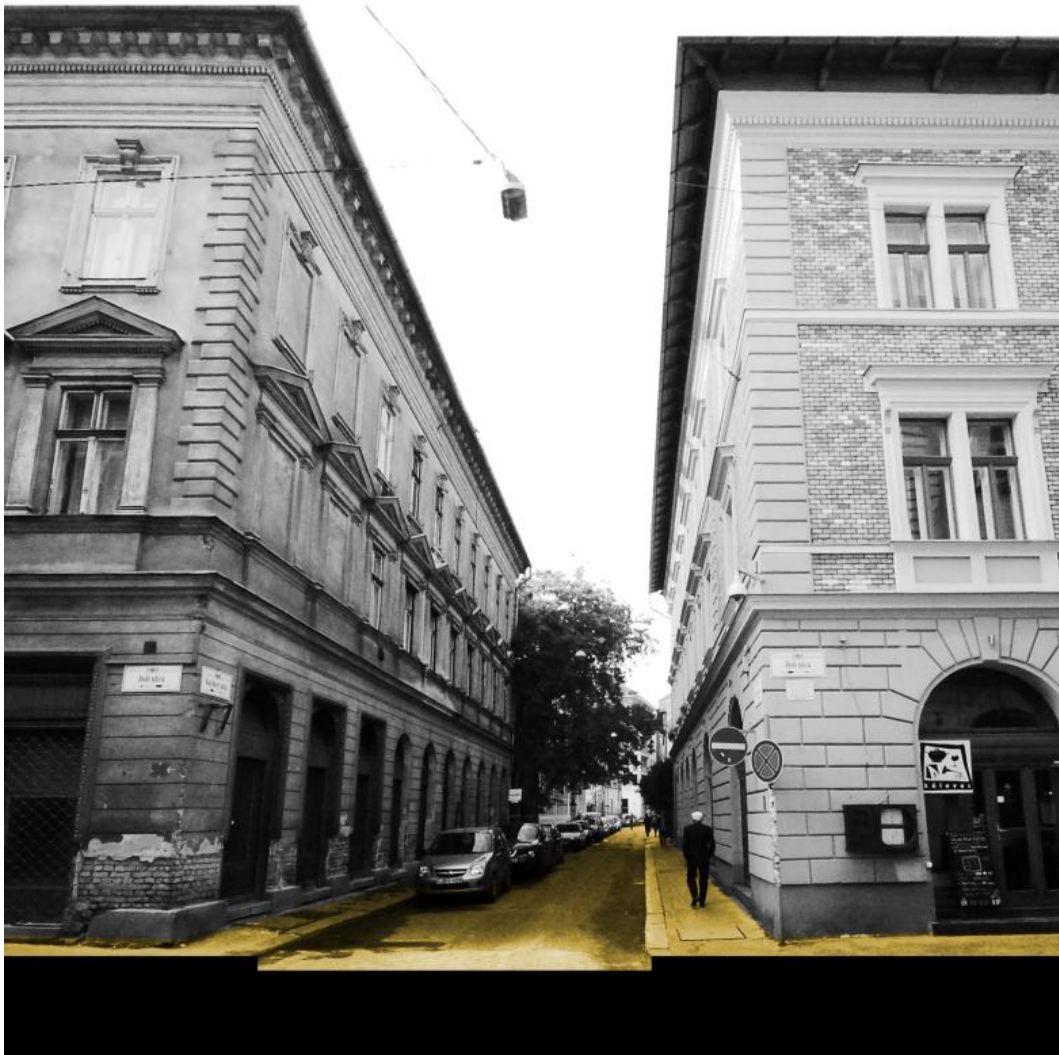
11. metszet

... De nincs vége. Az utca gerince megtört ugyan, de folytatódik. A zsinagóga előtt, a töréspontban lépcső. Egyfajta bővítmeny, statikus tér. Hely, ahol jó megállni és nézelődni.

Vele szemben klasszicista homlokzat, erőteljesen előre nyúló koronázó-párkánnyal...

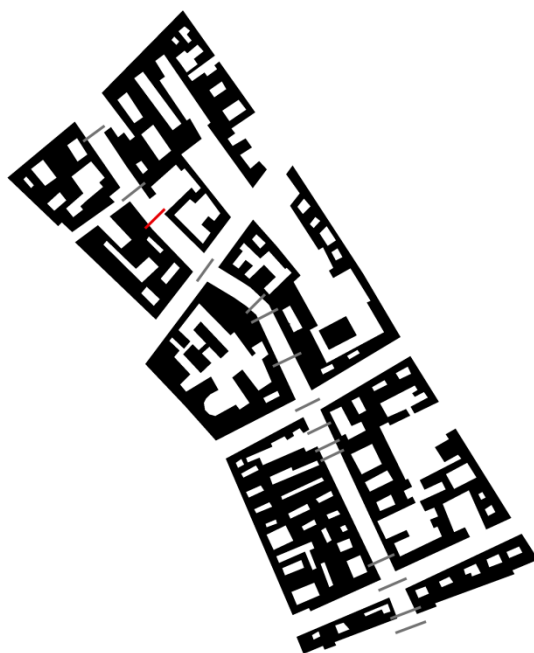
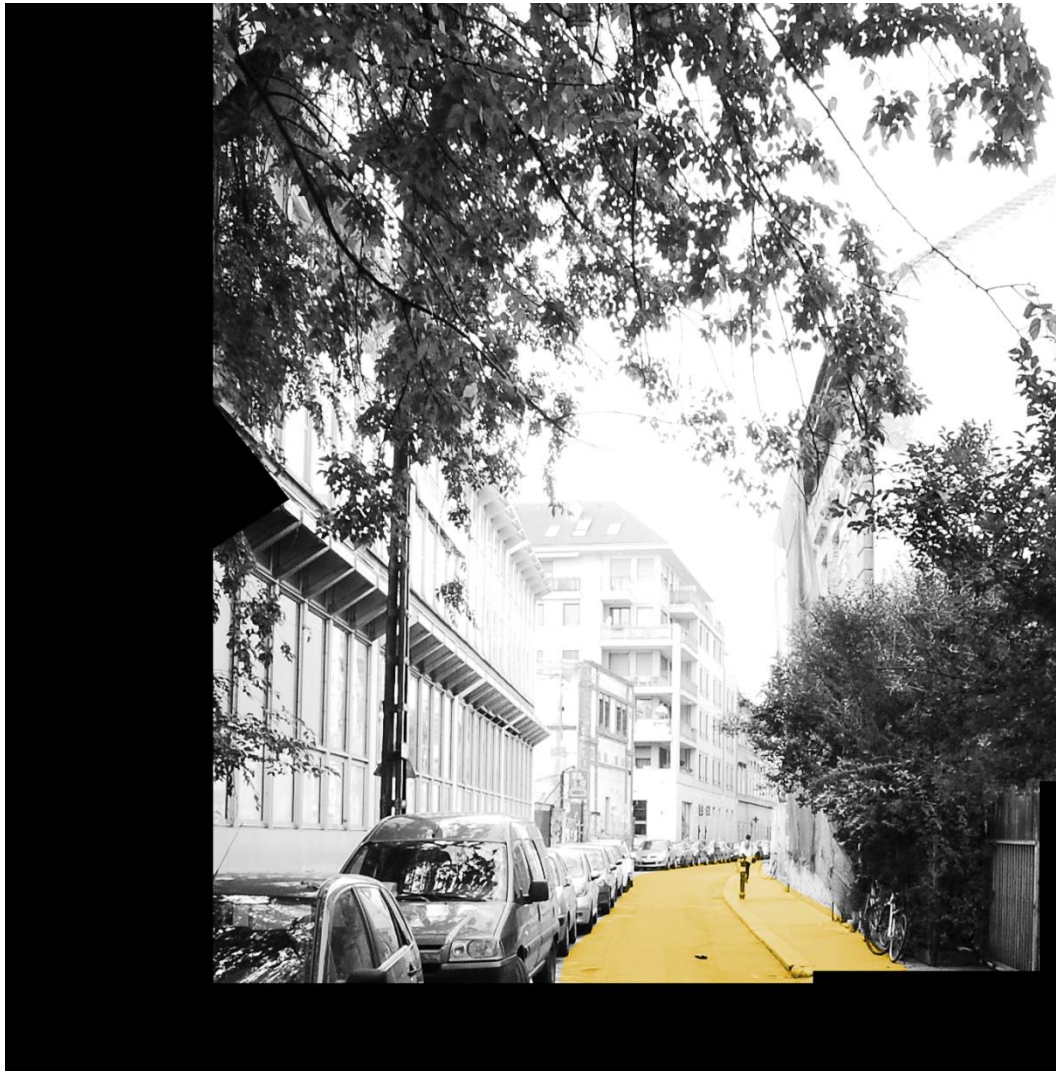
12. metszet

... A csendes, meditatív, egységes építészeti tömegek, térségek után a Dob utca benzingőze visszahúz a valóságba. Két tömzsi, három szintes palota az újabb kapu őrei.

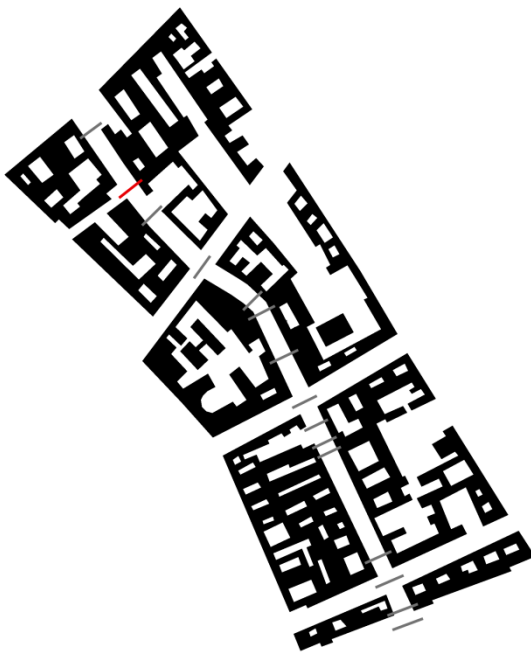
Az útburkolat egyszerű aszfalt, a járdaszegély megemelt. Oldalt gépjárművek, alattuk bűzös folyadék. Az első szakaszhoz hasonló hangulat. Nem akarok nézelődni...

13. metszet

... Most látok először fát az utcában. A lombkorona belóg az út fölé, leárnyékolja az alatta lévő autókat. Érdekes dallamok és mozgások hangjai szűrődnek ki. Ez a Táncművészeti Főiskola egyik épülete.

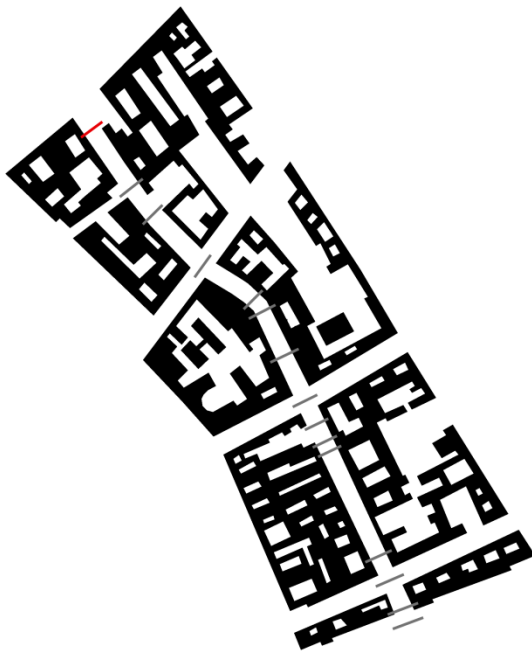
14. metszet

... A zárt sorú beépítés véglegesen megtörik. Egy ház befordul a tűzfal oldalára. Nagy beharapások, rátétek, hanyag illeszkedések. Osztás nélküli ablakok, hatalmas teraszok, terasztetők, tetőteraszok. Bal oldalról egy sétány, hasonló építészeti karakterekkel.

Jobb oldalt vakolat nélküli sík homlokzat, apró kiülésekkel. Kis erkélye előtetőként funkcionál a bejárat felett. Ablakai 8 osztásúak, legalábbis ott, ahol még van ablakkeret, és üvegezés. Műemléki védelem alatt álló épület.

15. metszet

... A Kazinczy utca végén egy újabb üres telek, ezúttal jobb oldalról. Itt viszont nem lomha autók állnak, hanem vidám gyermekek játszanak. A lárma és kacagás megtölti a levegőt. Sűrű növényzet, az egyik ház omladozó téglafalán pedig egy szokatlan réteg: festett domboldal, égbolt és hőlégballon.

Tanulság...

A Kazinczy utcában az a legjobb, hogy bármilyen rövid is, nemcsak történelme van, hanem még egymástól karakteresen elkülönülő kis szakaszai is. Mindennek a tetejébe pedig, Budapest belvárosában szinte egyedülálló módon, még egy kanyar is van benne. A Kazinczy – Dob - Wesselényi utca közti szakasz az egyetlen hely Budapesten, ami mediterrán városi hangulatot kölcsönöz („nem tudni, mi van a kanyar után”).

Nem elhanyagolható a város romkocsmá-központja is. Sötétedés után, az utca mintegy 15 kocsmája környékén fesztiválnyi tömeg hömpölyög (főleg, mióta bent nem lehet dohányozni). A romkocsmák pedig magukkal hozták sajátos szubkultúrájuk művészeti ágát: a street artot.

"Kultúra utcája"

Aki a Kazinczy utca összes arcát látni akarja, sétáljon arra péntek délután, hat óra felé. Látni fogja, hogy először kaftános-kalapos, templomba siető családok lepik el az utcát, olyanok, akikkel hétköznapi még errefelé is ritkán találkozik az ember. Félórával később pedig egy egészen más öltözékű (farmeres, pólós, biciklis) tömeg lepi el az új kövezettel burkolt járdákat és úttestet.

A külföldieket persze leginkább a Szimpla kert vonzza. A bulizó magyarság szemszögéből a hely már évek óta teljesen érdektelen. Lenyűgöző turista-vonzereje viszont tényleg figyelemre méltó. Minden útikönyvben benne van, és tényleg minden 40 alatti nyugati turista felkeresi legalább egyszer. És sokan a 40 is.

Az utca tehát több szempontból is megosztott: történelmileg, kulturálisan, építészeti, gasztronómiai, lakosságát tekintve. A kérdés az, hogy ez a megosztottság jó-e? A választ nem lehet egyértelműen megfogalmazni. Az épületek egy része híven tükrözi a történelem sötét időszakait, a rétegek szemtanúk. Az évtizedek alatt házak tucatjait bontották le, építették újjá, bővítették, vagy ledózerolták és egy teljesen új dolgot húztak fel a helyére. A városszövetbe ejtett sebek, a zársorú beépítés felbomlása is egy történelmi korszak lenyomata, amely érdekes vizsgálati szempont lehet évtizedek múlva. A sokszínűség előny. A sok-sokszínűségtől viszont óvakodni kell.

Felhasznált szakirodalom...

- Bácskai Vera: *Városok és Városi társadalom Magyarországon a XIX. század elején*. Akadémiai kiadó, Bp, 1988
- Déry Attila: *Budapest építészeti topográfia 3. VI-VII. kerület, Terézváros – Erzsébetváros*. TERC, Budapest, 2006
- Ferkai András (szerk): *Pest építészete a két világháború között*. Budapest, 2001
- Hanák Péter (szerk): *Zsidókérdés, asszimiláció, antiszemitizmus*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1984
- Körner Zsuzsa: *Városias beépítési formák bérház – és lakástípusok*. TERC, Budapest, 2010
- Lugosi Lugo László: *Zsidó Budapest*. Vince Kiadó, Budapest, 2002
- Orbán Ferenc: *Magyar zsidó történelem*. <http://mazsihisz.hu/magyar-zsido-tortenelem-44.html> – 2012.09.08.
- Perczel Anna: *Védtelen örökség*. Városháza Kiadó, Budapest, 2007
- Róbert László: *Zsidónak születni*. T-Twins Kiadó, Budapest, 1994
- Simon Anett, Zsolnay János: *A pesti zsidó negyed elpusztítása*. <http://beszelo.c3.hu/cikkek/ingatlanpanama>
<http://www.erzsebetvaros.hu/erzsebetvaros/keruletunk-38/helytortenet-61/epuletek-111/kazinczy-utca-206>
http://www.muemlekem.hu/muemlek?helyseg_nev=Budapest%207 – 2012.09.08.
<http://www.budapestcity.org/03-muemlekek/05/Pest/index-hu.htm> – 2012.09.08.
<http://mazsihisz.hu/zsinagogak-8.html> – 2012.09.08.

A tanulmányban található alaprajzok, metszetek, ábrák, fotók saját készítésűek.

